

МЕТАМОДЕРНИЙ ГОРИЗОНТ ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ

Мацевко-Бекерська Л. В., Кохан Р. А.

ВСТУП

Сьогоднішній освітній дискурс – від питомо мови дискурсу до маркування (з подальшою деталізацією) проблематики – позиціонує «сьогодні» як досить специфічний когнітивний феномен: передусім це ситуація сприймання та переживання «тут-і-тепер». З одного боку, цей феномен значно ширший, ніж календарна позиція (дата, день, місяць, рік), адже ґрунтується на пам'яті та наявному емоційному досвіді й знаннях, з другого, – значно вужчий, ніж смислова семантика сучасного чи новітнього, позаяк кількісно-якісне згромадження ментальних мікродосвідів уже набуває панорамності, виявляючи певні тенденції та закономірності філософського, культурологічного, ціннісного ландшафту. При цьому стрімкість, про яку свого часу детально й аргументовано розповідав Мічіо Кайку, стала нашою дійсністю значно раніше, ніж ми встигли – не те, щоб адаптуватися чи виробити прийнятні моделі поведінки, але й осмислити суть того, що відбувається. Можливо, спроба вписати Ідею Університету в наразі лише окреслену рамку Метамоделі виявиться однією із можливих візій майбутнього академічного середовища як історично сформованої моделі в нових історико-соціальних реаліях, змодельованих у процесі існування у кризових ситуаціях переходової доби (між тисячоліттями, між століттями, між культурними епохами тощо) задля збереження та примноження людського в людині.

1. Метамоделне переживання vs резильєнтність: примноження значень

Проблематика резильєнтності досить активно розгортається у фаховому середовищі психологів – як теоретиків, так і практиків. З численних пазлів складається цікава панорама міркувань, спостережень, пропозицій, ідей – розбудовується актуальна методика порятунку сучасної людини. Скажімо, у новітній філології над цим питанням розсмислюють посткласична наратологія, феноменологія, рецептивна естетика (і поетика), герменевтика, лінгвістичні дослідження активізують когнітивістику – сукупно ж орієнтиром слугує Метамоделі як нова реальність, що наразі перебуває в пошуку засад для розбудови методології або ж для згоди щодо іншого формату конвенції для наукових студій, якщо проєкт

творення методологічних засад виявиться настільки внутрішньо складним і неоднорідним, що не матиме фундаментальної цілісності. Простуючи до пошуку метамови в осмисленні Метамодерну, щоразу опиняємося на метафоричних роздоріжжях – так щільно сплітаються різні означення того самого поняття у відображеннях інакше поверненої «лінзи поляроїда». Тому варто застановитися над трансформаціями деяких підходів до розуміння резильентності у психології, яка, з об'єктивних причин, зосередила фокус уваги на цьому явищі чи особливості природи людини в екстремальних ситуаціях – на тлі поширення пандемії Covid-19 та, особливо, після нинішнього етапу Великої визвольної війни в Україні (після 22 лютого 2024 року). Так, Т. Цюман, О. Нагула, З. Адамська досліджують психологічні умови стійкості педагога в умовах воєнного часу¹ і подають детальний аналіз наявних підходів до розуміння резильентності. Зокрема, автори простежують термінологічну та смислову динаміку: для американських психологів, котрі ввели поняття у науковий обіг, це – назва для позначення стійкості й здатності відновлюватися; а далі багатозначність терміну наростає: «характеристика особистості»; «динамічний процес, який поєднує 3-модельний підхід: компенсаторна модель, модель виклику та модель захисного фактора»; «способи подолання травматичних ситуацій, невдач або радикальних змін у житті, а також як індивідуальна здатність долати труднощі»; «концепція ефективного подолання хронічного стресу»; «здатність досягати успіху в складних життєвих обставинах прийнятним для оточення та суспільства способом»; «стресостійкість, життєстійкість, життєздатність, стійкість до травми» тощо. Автори дослідження послуговуються поняття «міксування різних підходів», визнаючи багатоманітність та різноаспектність резильентності навіть у специфічно фаховому, а отже – термінологічно обмеженому – просторі. Якщо базовий науковий підхід до розуміння та вивчення цього явища активно приростає новими актуальними значеннями, то вихід за межі питомо психології відкриває значну перспективу для тих, хто переймається проблематикою збереження Університету.

У травні 2022 р. був зреалізований важливий проєкт: ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, Центральний інститут післядипломної освіти (Україна), Вища школа лінгвістична в Ченстохові (Польща), Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Український відкритий університет післядипломної освіти, Українська асоціація організаційних психологів і психологів праці,

---

¹ Цюман Т., Нагула О., Адамська З. Психологічні умови резильентності педагога в умовах воєнного стану. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць*. № 38 (2). 2022. С. 83–89. DOI: 10.28925/2311–2409.2022.38

Київський університет імені Бориса Грінченка провели вебінар «Розвиваємо резильєнтність: особистісний ресурс учасників освітнього процесу в умовах війни»². Ключовим питанням для обговорення було одне: як розвинути резильєнтність в умовах війни? У ході вебінару розглядалися практичні аспекти розвитку стійкості в умовах постійного стресу, був показаний алгоритм дій для тих, кому важливим є оптимальний шлях у вирішенні важливих питань освітнього дискурсу. Чимало фахових публікацій зосереджені на проблематиці резильєнтності у середовищі учнів та студентів, проведені спостереження, запропоновані висновки з деяких кількісних показників. Тривале перебування не просто в умовах стресу, а із наростанням відчуття трагізму та відчаю, додає дослідженням особливої напруги та хвилювання. Скажімо, Т. Цюман, О. Нагула, З. Адамська, критично й творчо опрацювавши науковий дискурс резильєнтності, запропонували «Авторську концепцію Правил стійкості Педагога»³, в якій визначено п'ять простих, але вкрай потрібних, правил: «дбаємо про власну безпеку та захищеність тих, хто поруч; реагуємо на свої почуття та допомагаємо дітям проживати їхні; враховуємо можливості мозку, що працює у стресі; створюємо середовище спільних цінностей; плекаємо майстерність турбуватися про себе». Таким чином, психологія виконала своє завдання, осмисливши та пояснивши природу явища, його причини і давши необхідний інструментарій для швидкого й ефективного виходу на наступний рівень – вирішення проблем, вже опанувавши метанавик стійкості до екстремальних ситуацій.

Можемо упевнитися, що поняття «адаптації» та «резильєнтності» дещо різняться, позаяк пристосуватися до ситуації на рівні збереження своєї біологічної сутності є пріоритетним аспектом самозбереження, а стресостійкість є наступним кроком для тривання цієї сутності, для формування деякої творчої візії не лише існування, але й діяльності в особливих умовах навколишнього середовища (кажучи загально).

Нової якості проблема резильєнтності набуває у контексті Метамодерну, цілком нової у відчуттях та переживанні епохи, яку влучно метафорою описав Вс. Зеленін: «епоха доброї волі, що має от-от наступити»⁴. З одного боку, потреба зберігатися та відновлюватися

---

² Розвиваємо резильєнтність: особистісний ресурс учасників освітнього процесу в умовах війни. URL: https://youtu.be/EPre-XE_jLo

³ Цюман Т., Нагула О., Адамська З. Психологічні умови резильєнтності педагога в умовах воєнного стану. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. Збірник наукових праць. № 38 (2). 2022. С. 83–89. DOI: 10.28925/2311–2409.2022.38

⁴ Метамодерн. М. Фельдман і Вс. Зеленін. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1psteu7wdng>.

(граматично позначаємо як процес, а не факт, позаяк наявний стрес не є разово здійсненим і завершеним, а щоразу модифікується і провокує нові виклики та загрози існуванню людини) загострюється, сприймається як об'єктивна даність, що мотивує ухвалення рішень та здійснення вчинків, відповідних до певної ситуації. З другого боку, «епоха доброї волі» лише очікується, тому тривалість процесу моделювання нових стратегій «занурення» у дійсність є невизначеною, що не додає певності та рішучості у візуалізації такої епохи. Водночас деталізація дискурсу метамодернізму запрошує до роздумів, применшує рівень страху та напруги, пропонує маркери того завтра, горизонт якого розпізнаємо вже сьогодні (у значенні достатньо символічному). І в цьому контексті Ідея Університету набуває принципово іншої якості, збагачується новими смислами і (серед інших важливих чинників) може бути вписаною в нову парадигму – метамодернізму, який мав би постулювати Метамодерн (на деяких аспектах цієї проблеми ми зупинялися в інших дослідженнях⁵). Резильєнтність як одна із домінант нового світовідчуття значною мірою постулює пропозицію есеїста і математика Насіма Талеба, який характеризує специфіку BANI-світу і розмірковує, що можна би було протиставити крихкості. Дослідник, демонструючи свої висновки через образи фенікса (стійкого) і гідри (антикрихкої), зосереджував увагу на способах подолання наростаючої тривожності та звертався до інтуїтивного переживання реальності. Фактично, резильєнтність як наступний етап після адаптації значно спирається головню на переживанні дійсності, і лише згодом – на її раціональному осмисленні та формах співіснування окремої особистості й спільноти з нею.

2. Університет як Ідея і як Дискурс: «атмосфера» першої третини XXI століття

Прикметою термінологічного поля метамодернізму є його принципова відкритість та понятійна адаптивність у розширенні формату метамови. Всі наявні натепер есеї, нотатки, трактати ґрунтуються на ідеї множинності, погоджуючись у принциповій домінанті: префікс «мета-» засвідчує виняткову продуктивність у пошуках смислу. Зголошуючи наростання нових емоцій у сприйманні «дійсної дійсності», дослідники Метамодерну стають тими, хто не очікує, а творить-примножує-переживає-відчуває «епоху доброї волі». Для надстрімкої динаміки подій знайдене одне із показових понять – коливання. На переконання М. Заварзаде (від кого почалося «життя» поняття метамодернізм),

---

⁵ Мацевко-Бекерська Л.В. Гуманітарний дискурс Ідеї Університету: метамодерне переживання (The humanities discours of the idea of the university: the metamodern experiens). *Annals of «Dimitrie Cantemir» Christian University linguistics, literature and methodology of teaching*. Vol. XX No. 2/2022. Pp. 94–106.

«у пост-абсурдному світі щоденний досвід вислизає від простого змістовного/безглузлого тестування реальності»⁶. Вочевидь, коливання допомагає відновити деяку рівновагу між «реальностями» – дійсною та сприйнятою як дійсна. Рух вглиб явища додає нові поняття, як-от «атмосфера» Г. Бьоме⁷ чи «занурення» Ш. Гельмрайха⁸. Домінанти Д. Гьорца⁹ поширюються на дослідницькі проекти культурологічного плану. У такому смислотвірному калейдоскопі Метамодерну варто замислитися про один із базових концептів історії, культури, філософії тощо – чим у всьому обширі смислів є Університет сьогодення.

У передмові до антології «Ідея Університету»¹⁰ М. Зубрицька акцентує на складності формування завершеного корпусу текстів про суть Університету і звертається до книги Б. Рідінґса «Університет в руїні» (*The University in Ruins*, 1996), «яка збурила академічний світ і спричинила численні дискусії. Основною тезою, яка органічно вписується в загальноінтелектуальний дискурс ідеї «кінця», є твердження, що Університет вже пережив своє призначення, і на порозі третього тисячоліття він повинен відкоректувати свої цілі та завдання»¹¹. Власне, Антологія стала проектом глибинного переосмислення Ідеї Університету на самому початку чергового (третього) тисячоліття, позаяк була видана 2002 року. Через 22 роки є виправдані підстави уважно придивитися до канону і спробувати застосувати рамку метамодерного переживання до новітнього формату Ідеї Університету.

Тривалість критичного дискурсу цілком підтверджує слушність зауваження, що «Університет упродовж восьми сторіч свого розвитку був спільнотою, яка всіх своїх членів єднала передусім духовно і пропагувала наукове пізнання. Теорія світу як «глобального села», з одного боку, засвідчила про спільність ринку і валюти, вимірів насамперед економічних, які згладжують політичні розбіжності,

---

⁶ Заварзаде. Zavarzadeh Mas'ud. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 9. 1975. Pp. 69–83. DOI:10.1017/S002187580001015X

⁷ Бьоме Böhme G. Atmosphäre als Grundbegriff einer neuen Ästhetik. *Atmosphäre: Essays zur neuen Ästhetik*. Suhrkamp Verlag. 2013.

⁸ Гельмрайх Helmreich S. An anthropologist underwater: Immersive soundscapes, submarine cyborgs, and transductive ethnography. *American ethnologist*. 2007. Vol. 34. № 4. P. 621–641.12, 629

⁹ Гьорц What is Metamodernism with Daniel Görtz. *Parallax Lecture 004. Parallax, a European online media platform*. 2020. URL: <https://parallax-media.eu/lectures/danielgoertz>.

¹⁰ Зубрицька М. Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 8.

¹¹ Там само. С. 8.

долають кордони за допомогою нових технологій зв'язку. А з другого боку, ця теорія стала неймовірним випробуванням для класичної ідеї Університету, згідно з якою Університет розглядали як охоронця скарбниці знань. Тому завдання класичного Університету зводили не тільки до передавання безцінних скарбів знання, до нескінченного процесу пошуку істини і пізнання світу та людини в цьому світі, а також і до формування людської особи як духовної істоти»¹². В реаліях сьогодення теза Б. Рідінгса в діалозі з Ідеєю Університету дає підстави для сумніву. Не розгортаючи досить суперечливого контексту «кінця всього», поміркуємо про сутність Університету в координатах постпандемії та найбільшої, після Другої світової, континентальної війни у Європі (використовуємо досить спрощену характеристику, позаяк визнаємо масштабність та всеохопність трагедії у центрі континенту). З одного боку, С. Курбатов відзначав, що «престижність Гарварду чи Йєлю, Оксфорду чи Принстона, Берклі чи Сорбонни завжди означала певну суттєву інвестицію в майбутню кар'єру молодої людини та залучення її до соціального середовища «господарів життя»¹³. З іншого ракурсу на цю проєкцію Університету подивилася М. Зубрицька, зауваживши, що «Університет як ніколи раніше в своїй історії стикається з проблемою радикальної відмови від власної, віками усталюваної місії, від своїх ідей та свого покликання, а ідея корисності знань поступово перетворюється в ідею корисливості, що вже суперечить самій сутності Університету»¹⁴. Тут можемо висловлювати сумнів, чи рамка «престижності» безпосередньо корелює з парадигматикою «корисливості», однак своєрідний спільний знаменник у відчутті-переживанні деякої кризи Ідеї Університету можемо бодай пунктирно позначити. З другого боку, призма резильєнтності має фокусуватися на сьогоденності потреб і запитів – тут: у дискурсі Університету. В пошуку рішень та формату збереження (через адаптацію та вироблення більш-менш відповідних форматів життєстійкості) варто застановитися на базовому, на нашу думку, міркуванні: «<...> на тлі глобалізаційних процесів дедалі виразнішими і глибшими стають духовні проблеми, які спонукають до необхідності культивувати духовну та культурну єдність, засадничими принципами

---

¹² Зубрицька М. Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 9.

¹³ Курбатов С. Університетські рейтинги як індикатор стану освіти. *Філософія освіти*. 2008. № 1-2. С. 311.

¹⁴ Зубрицька М. Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 10.

для яких є гідність людини»¹⁵. Емоція «сьогодні» дає підстави погоджуватися із тими сучасними філософами і культурологами, які аргументують вичерпування проєкту глобалізації та упевненому входженні людини в дух та настрої Метамоделерну, доміантою якого є переживання постглобалізаційного світу. Характеризуючи Метамоделерн, Вс. Зелєнін акцентував, що і Модерн, і Метамоделерн є пошуком справжності – у різних історичних та соціокультурних умовах¹⁶. Вперше про метамоделернізм у літературі було сказано 1975 року (стаття М. Заварзаде про сучасну йому американську прозу) і про це нагадує Т. Юсеф: «Заварзаде писав: «Останній американський експериментальний вимисел <...> виходить за межі інтерпретаційного моделерністського роману, в якому художник-інтерпретатор описував «стан людини» в рамках всебічної приватної метафізики, у бік метамоделерного оповідання з нульовим ступенем інтерпретації <...> Таке ранне використання терміну «метамоделерн», схоже, відкрило шлях для його подальшого використання в перші роки тисячоліття, коли воно почало набувати нових і додаткових значень. У своєму нарисі Вермюлен і Аккер прямо заявляють, що вони не придумали і не винайшли термін метамоделернізм і що він уже мав історію, що налічує щонайменше три десятиліття до їхнього есе»¹⁷. Якщо для М. Заварзаде «складність урбанізованого життя в постіндустріальному суспільстві» спричиняє «наростання відчуття безпорадності людини» в другій половині ХХ століття, то сьогодні Ідея Університету опиняється в епіцентрі наразі не дуже широкого кола пропозицій як відповіді на пошуки оптимальних шляхів для самозбереження людини у її духовній сутності. Проблема адаптивності та резильєнтності Університету маркує вже значно ширший ціннісний горизонт. Ідеться не лише про спроби інституційної трансформації, про напрацювання оптимальних моделей здійснення наукових досліджень та освітнього (освітньо-виховного) процесу. Дискурс набирає особливої напруги й драматизму, позаяк розмислюємо про тривання багатосотлітньої традиції, що визначала, структурувала, наповнювала значеннями та смислами етапи цивілізаційного розвитку.

---

¹⁵ Зубрицька М. Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 11.

¹⁶ Метамоделерн. М. Фельдман і Вс. Зелєнін. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1psteu7wdng>.

¹⁷ Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

3. Резильєнтність Університету: відповідь передусє питанню

Коли ми намагаємося ввести Ідею Університету в контекст методології та методики резильєнтності, мусимо визнати, що необхідно розширити рамку і вийти далеко за межі особистісного домінування. Дотепер наявні дослідження активізовані в дискурсі особистості чи деякої групи (учні, студенти, групи учнів чи студентів), що на рівні осмислення сутності Університету неминуче зазнають трансформації. Адаптація і резильєнтність особистості та Університету – це проблеми однаково важливі, актуальні, екзистенційно вартісні. Водночас методологія збереження та продовження в сучасному світі саме Університету мала би спиратися на розуміння специфіки епохи, в яку ми живемо тут-і-тепер. Залишивши для окремого дослідження проблематику трансформації світів, проблему динаміки та спадковості поколінь, зосередимося на емоційно-настрєвому дискурсі, у який увійшов світ наприкінці ХХ століття та активно і трагічно переживає сьогодні. Сучасне постіндустріальне суспільство стрімко ввійшло в епоху постцифрового постглобалізованого, де майже втрачені звиклі засади для самості, самоцінності, самоусвідомлення людини. Тож наявна сьогодні пропозиція сприйняти і прийняти Метамодерн справляє враження перспективної візії – як для окремої людини, так і для спільноти. І, особливо, для спроб «вписати» Ідею Університету в нове емоційне переживання. Метамодерн є засобом і способом – не лише для сучасної людини подолати страх і тривогу, знайшовши прийнятні для цього інструменти, але й для збереження та примноження базових принципів цивілізаційних здобутків, яким і є Університет.

Не зовсім просто визначити момент відліку для Метамодерну: чи це 1986 рік (Чорнобильська катастрофа в Україні), адже відчуття безпеки та впевненості у стійкості *світу* було зруйноване незворотно, чи це 11 вересня 2001 року (9/11, трагедія Всесвітнього торгового центру в Нью-Йорку), коли зникло відчуття особистої безпеки чи захищеності *людини* у реальному світі; чи це 24 лютого 2022 року (великомасштабне вторгнення росії в Україну на тлі восьмирічної війни), коли новітній *цивілізаційний ландшафт* зазнав руйнації усіх конвенцій, а людина переживає стан екзистенційної розгубленості й страху. Маркуючи окремі поняття, акцентуємо на всеохопності нової ціннісної парадигми, адже емоція та відчуття стали спільними не лише для окремих людей, а для великих спільнот на великих територіях з глибокими традиціями, культурною пам'яттю, історично зумовленими уявленнями майбутнього, ґрунтованого на знанні та «зануренні» у цінності минулого. Одним із базових концептів сучасного світу є Університет. Упродовж століть цей концепт пережив чимало викликів та загроз для свого існування. Однак послідовно та свідомо

втримується канон, який переконливо аргументують ті, кого називаємо сукупним поняттям – автори Ідеї Університету. На переконання В. фон Гумбольдта, «смісл поняття вищих наукових закладів криється у їхній функції. Вони немов вершина, місце скупчення усього, що безпосередньо стосується моральної культури нації. Завдання цих закладів – опрацювати науку у найглибшому, якнайширшому сенсі слова та передати духовному вихованню вже опрацьований матеріал. Однак придатним він буде не внаслідок навмисної обробки, а завдяки своїй природі»¹⁸. Із розлогої метафоричної характеристики Університету, яку дав Дж. Г. Ньюмен, викристалізуємо окремі якості: «Університет – це місце взаємодії <...> Тут усі багатства країни та дари землі зібрано в одному місці <...> Це центр торгівлі, Верховний суд моди, третейський суддя талантів-конкурентів, еталон рідкісних та коштовних речей <...> Тут завжди триває науковий пошук, а відкриття постійно перевіряють та вдосконалюють, необачність втрачає свою фатальність, а помилки стають зрозумілими на прикладі колізії умів та знань <...> Це оселя мудрости, світоч світу, посланник віри, alma mater молодій генерації»¹⁹. Навіть лаконічний виклад міркувань Дж. Г. Ньюмена накреслює шлях для методології резильєнтності з метою збереження Університету в умовах тотальної руйнації – як звиклого фізичного світу, так і його морально-етичних основ, його духовної сутності та цінностей.

Невипадково Метамодерн апелює до «структури почуття» (Р. Вільямс), що вичерпно характеризує культуру певної історичної доби. Така ж ідея пролизує висновки Т. Юсефа: «метамодернізм є домінуючою культурною логікою сучасної сучасності. Він намагається перевершити модернізм і постмодернізм, щоб відповідати сучасним культурним режимам. Його основними принципами є віра, довіра, діалог і щирість, що може допомогти подолати постмодерністську іронію та відстороненість <...> Метамодернізм прагне подолати постмодерністські відстані, щоб відтворити відчуття цілісності, що дозволяє позитивно змінитись як локально, так і у всьому світі»²⁰. Вочевидь, натепер Ідея Університету може виконати, поза своїми властивими функціями, важливу роль зближення та одуховнення сучасного простору, в якому мало би бути комфортно усім – незалежно від інституційної приналежності до Університету.

---

¹⁸ Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 25.

¹⁹ Ньюмен Дж.Г. Ідея Університету. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 44.

²⁰ Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1.

Для проникнення у вже відчутний, але ще складно номінований, тотальний хаос можемо уважно прослухати перелік подій та ситуацій 2023 року, який запропонував сучасний український філософ С. Дацюк. Вражаючий «портрет» року постає у найбільш яскравих «рисах»: автор цієї «панорами світу під мікроскопом» зосередився на «військових новинах, завершенні світової коронавірусної епідемії, екологічній і демографічній кризах в світі, політичних новинах, економічних новинах, досягненнях науки і техніки, соціальних змінах, культурі та спорті»²¹. Сприймання цієї інформації відбувається передусім емоційно і надзвичайно високо підіймає хвилю тривожності й напруги. У такому переживанні може бути складно звернутися до аналізу сутнісних феноменів чи явищ. Однак якраз у цьому контексті Ідея Університету здобуває нову перспективу, отримує новий імпульс для метамодерного «занурення» (Ш. Гельмрайх) в «атмосферу» (Г. Бьоме) нового світу. Концепти Метамодерну стануть рамкою методології резильєнтності, перевершуючи потреби та можливості адаптації. Принагідно можемо припустити, що ресурс адаптації для Університету вичерпався, що засвідчила пандемія 2020-2022 рр. Про драматичні виклики цього періоду емоційно висловився Н.Ордине²². Натепер настає той історично об'єктивний етап, коли Ідеї Університету належить не лише пристосуватися, а зберегтися – як духові та настроєві, як триванні традиції та можливості пропонувати візію.

Сучасна гуманітаристика активно збагачує мову Метамодерну, передусім, мову його дискурсу. Скажімо, Р. ван ден Аккер і Т. Вермюлен наголошують на тому, що метамодерн є новим типом чуттєвості, що прийшов на зміну постмодерну, що його головною ознакою є розхитування, коливання між «ентузіазмом модернізму» й «постмодерністською насмішкою», а також на тому, що ключовими рисами метамодернізму є зміна меланхолії надією посилення неоромантичної чутливості; Л. Тернер закликає звільнитися від «ідеологічної наївності» модернізму й «цинічної нещирості» постмодернізму, а далі пропонує «прагматичний романтизм, що не скутий ідеологічними засадами» і закликає «розкрити обійми науково-поетичному синтезу і просвітницькій наївності магічного реалізму»²³; Г. Дембер пропонує

---

²¹ Світові підсумки 2023 року. Сергій Дацюк на Ukrlife с Людмилою Немирею (30 грудня 2023 року). URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=SjzWCfprwRg>.

²² Ордине Н. Дистанційне навчання – це троянський кінь і смерть для освіти. URL: <https://svitogliad.com/articles/dystancijne-navchannya-cze-troyanskij-kin-i-smert-dlya-osvity-italijskyj-profesor/>

²³ Turner L. Metamodernist Manifesto. 2011. URL: <http://www.metamodernism.org/>.

низку концептів (гіперсаморефлексивність, подвійність обрамлення наративів, коливання між протилежностями, вигадливість, мінімалізм, епічність, прийом конструктивного пастишу, нова щирість, метамилість)²⁴; С. Абрамсон наголошує на тому, що «метамодернізм прагне зруйнувати відстані, особливо відстані між речами, які здаються протилежностями, щоб відтворити відчуття цілісності, що дає змогу вийти за межі оточення і рухатися вперед з метою створення позитивних змін у наших суспільствах та світі»²⁵; Д. Гьорц вважає, що це «культурний етап; стадія розвитку суспільства»; «рідкісний» етап психологічного розвитку; певна парадигма із власною філософією; це рух, характеристиками якого виступають: реконструкція замість деконструкції, посткапіталізм, естетичне вираження та щира іронія; і популяція трьох Н – хіпстери, хакери, хіппі (Triple-N populations)²⁶. У кожному із підходів спільною є наскрізна апеляція до всіх і кожного – бути готовими до зближення, до порозуміння, до збереження особистих духовних просторів, до візії майбутнього лише у гармонії та єдиного майбутнього, яке має сформуватися з багатьох окремих самодостатніх елементів.

4. Канон Університету в умовах «сьогодні»

У цьому контексті резильєнтність Університету як особливого історико-культурного феномену забезпечується максимальним дотриманням канону. Цей канон розбудовувався тривалий час, до його творення долучилися видатні мислителі, до його втілення – у пліні часу – приєднувалися покоління науковців-дослідників, науковців-викладачів, науковців-адміністраторів. Г.-І. Гадамер, апелюючи до «Політики» Аристотеля, стверджує, що Ідея Університету здійснюється у складний спосіб: «у готовності взяти на себе всю пов'язану із працею аскезу»²⁷. Така готовність, вочевидь, дасть можливість виконати обов'язок Університету: «служувати здобуванню та передаванню знань»²⁸. Для формування цілісної методології, що мала би максимально прислужитися збереженню Університету, варто, вочевидь, врахувати як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники: від фізичного існування будівлі закладу чи установи в умовах щоденної руйнації під час Великої визвольної війни до готовності викладача виконувати свою місію. Така фахова готовність

---

²⁴ <http://whatismetamodern.com/>

²⁵ Abramson S. Metamodernism: The Basics. Haffpost viewed 12 Dec 2014.

²⁶ What is Metamodernism with Daniel Görtz. *Parallax Lecture 004. Parallax, a Europeanonline media platform*. 2020.

²⁷ Гадамер Г.-І. Ідея Університету – вчора, сьогодні, завтра. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 179.

²⁸ Там само. С. 217.

(у нашій ситуації тотожна життєспроможності) охоплює надзвичайно широке коло компетентностей: досконале знання свого предмету із розумінням його місця в загальному ландшафті університетського простору, майстерне володіння методиками наукового дослідження та викладання, а також вкрай необхідні навички щоденної організації безпечного освітнього простору.

Університет як невід’ємна частина суспільно-історичного контексту входить в епоху Метамоделну. Так, як кожна окрема людина відчуває та переживає новий настрій нової доби, Університет як живий організм реагує на поширення цього настрою та емоцій. Цілком погоджуємося із міркуванням В. фон Гумбольдта: «Позаяк інтелектуальний чин людства врожаїть лише на ґрунті співпраці, для всіх стає очевидною загальна, первісна сила, проміння якої несуть вибрані. Щоправда, не тому, що один привносить те, чого бракує іншому, а тому, що успіх одного додає іншому завзяття»²⁹. Ця ідея висловлена 1959 року, майже напередодні розгортання постмодерністського дискурсу, однак більше пасує теперішньому інтелектуально-емоційному контекстові. Інакшість світопереживання детально описав В. Пахаренко: «Людиною модерної епохи (у широкому сенсі – від часів ренесансу) рухала впевненість у силі, всемогутності свого розуму й волі. Вона обожнювала точні науки, ідею поступу, рішуче пристосовувала до своїх потреб довкілля, природу, вважала за можливе використовувати будь-які засоби для досягнення поставленої мети <...> досить ефективно впроваджувала демократію з культом прав людини і законности. Під ударами моторошних гуманітарних, екологічних катаклізмів та навалою міщанського середовища в душі людини постмодерністської запанували зневіра й екзистенційний страх. <...> Звідси радикальний постмодерністський скепсис і критика, спроба тотальної деконструкції усіх попередніх знань, досвідів, ідеалів <...> було підірвано віру в реальність, неповторність, цілісність останнього бастиону гуманізму – конкретного людського Я <...> постмодерністи найчастіше вдавалися до єдиної тактики виживання – до втечі від страху: у віртуальний світ іронічного дистанціювання від життя, світ гри, калейдоскопічного миготіння трансформацій, символів, контекстів, алюзій. Метамоделністська людина обирає інший шлях – подолання страху <...> Вони проникливо бачать і досить тверезо оцінюють дивний, суперечливий, непередбачуваний сучасний світ, який дедалі ускладнюється, технізується, дегуманізується, продовжує балансувати на межі самознищення. Але, попри все, намагаються вижити у цьому світі,

---

²⁹ Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 25.

зберегти людяність, самоствердитись і навіть сягнути щастя, а найголовніше – дати надію на майбутнє дітям»³⁰. Невипадково звертаємося до розлогої цитати, вважаючи, що для розуміння смислових трансформацій Ідеї Університету маємо переконливі об'єктивні передумови. Також маємо можливість сформувати методологію резильєнтності за межами окремої особистості, вийшовши на рівень розуміння сутності академічної спільноти в сучасному світі. Зважаючи на те, що «метамодернізм схильний до формату постійних перемовин, у процесі яких виявляється сконструйованість знання і його релевантна природа»³¹, можемо застосувати пропозиції та напрацювання психологів з досвіду впровадження методик формування резильєнтності. Численні дослідження вже підготували достатній ґрунт для розробки підходів, що відповідають традиції Ідеї Університету і можуть сприяти збереженню його сутності, місії, готовності сприйняти сьогodenні виклики та реагувати на них.

ВИСНОВКИ

Метамодерна Ідея Університету вповні втілює актуальні концепти ще не сформованої, але вже осмисленої, методології: «нова етика» та «нова естетика» переконливо засвідчують поширення особливої «атмосфери» (Г. Бьоме), у яку можна лише «зануритися» (у Ш. Гельмрайха це поняття «імерсії»). Цей процес відбувається на усіх можливих рівнях самоідентифікації особистості, він втілюється на всіх етапах розгортання когнітивного ланцюжка та активізує усі сенсорні канали. Людина фізично та емоційно сприймає світ сьогodenшнього дня як світ руїнації, невпевненості, відчаю, тривоги тощо. Водночас людина потребує точок опори та рівноваги. Серед багатьох історичних цивілізаційних досвідів саме Університет є тим простором, який може запропонувати новий горизонт. До традиційної тріади – творити, примножувати і передавати знання – натепер додається потреба захистити. Маркери резильєнтності щоразу центруюватимуться від концепту безпеки та захисту, адже лише після забезпечення базових потреб особистість може простувати до наступних рівнів свого розвитку та самореалізації. З цієї точки зору проблематизація штучного інтелекту, формати навчання (очного чи віддаленого), впровадження нових методик та технологій здійснення освітнього процесу та багато інших аспектів

---

³⁰ Пахаренко В. Метамодернізм як художній напрям: Роздуми про новий тип світосприйняття. *Українська мова та література*. 2021. Випуски 7–8. С. 56–68.

³¹ Чернишова С. О. Домінанти метамодернізму: критична рецепція. *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму: зміна культурної парадигми сучасності*. К. КНЛУ. 2023. С. 88.

життєдіяльності навчальних закладів стають похідними, частково вторинними, поступаючись метамодерному введенню Ідеї Університету в хронотоп нового світу – реальності, «страшнішої за найстрашнішу вигадку» (метафора М. Заварзаде).

Фронтон входу до головного корпусу Львівського національного університету імені Івана Франка зустрічає гаслом: «*Patriae desoci civibus educandis*» («Освічені громадяни є окрасою батьківщини»). Цілком очевидним є те, що первинно має існувати батьківщина, яка потребує освічених громадян. Сьогодні Ідея Університету переживає екзистенційне випробування, будучи опорою та «куполом» своєї батьківщини: постулюючи традицію, утверджуючи цінності, пропонуючи візію майбутнього. Таким чином, резильєнтність сучасного Університету твориться сукупною творчою енергією життєстійкості кожного окремого громадянина.

АНОТАЦІЯ

Спроба вписати Ідею Університету в наразі лише окреслену рамку Метамоделі є однією із можливих візій майбутнього академічного середовища як історично сформованої моделі в нових історико-соціальних реаліях. «Сьогодні» Університету в історичній призмі змодельоване у процесі існування у кризових ситуаціях, у тому числі в умовах перехідних періодів (між тисячоліттями, між століттями, між культурними епохами тощо). Акцент на Ідеї Університету з позицій методології резильєнтності варто зробити задля пошуку шляхів збереження та примноження людського в людині, квінтесенцією чого і є Університет.

У запропонованому дослідженні орієнтиром слугує Метамоделі як нова реальність, що наразі перебуває в пошуку засад для розбудови методології або ж для згоди щодо іншого формату конвенції для наукових студій, якщо проєкт творення методологічних засад виявиться настільки внутрішньо складним і неоднорідним, що не матиме фундаментальної цілісності. Простуючи до пошуку метамови в осмисленні Метамоделі, щоразу опиняємося на метафоричних роздоріжжях – особливо у той час, коли формується візія сучасності та майбутнього. Тож міркуємо про деякі підходи до розуміння резильєнтності у психології, яка, з об'єктивних причин, зосередила фокус уваги на цьому явищі чи особливості природи людини в екстремальних ситуаціях – на тлі поширення пандемії Covid-19 та, особливо, після нинішнього етапу Великої визвольної війни в Україні (після 22 лютого 2024 року). Акцентуємо на форматі застосування здобутків теоретиків та практиків з метою застосувати їх у справі збереження та збагачення Ідеї Університету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гадамер Г.-Г. Ідея Університету – вчора, сьогодні, завтра. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 169–184.
2. Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 25–33.
3. Зубрицька М. Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 7–22.
4. Курбагов С. Університетські рейтинги як індикатор стану освіти. *Філософія освіти*. 2008. №1-2. С. 310–317.
5. Лепеніз В. Ідея німецького Університету – погляд ззовні. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 213–233.
6. Мацевко-Бекерська Л.В. Гуманітарний дискурс Ідеї Університету: метамодерне переживання (The humanities discours of the idea of the university: the metamodern experiens). *Annals of «Dimitrie Cantemir» Christian University linguistics, literature and methodology of teaching*. Vol. XX No. 2/2022. Pp. 94–106.
7. Метамодерн. М. Фельдмана і Вс. Зеленін. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1psteu7wdng> (дата звернення: 25.02.2024).
8. Ньюмен Дж.Г. Ідея Університету. *Ідея Університету: Антологія*. Львів. Літопис. 2002. С. 37–64.
9. Ордине Н. Дистанційне навчання – це троянський кінь і смерть для освіти. URL: <https://svitogliad.com/articles/dystancijne-navchannya-cze-troyanskuj-kin-i-smert-dlya-osvity-italijskuj-profesor/> (дата звернення: 25.02.2024).
10. Пахаренко В. Метамодернізм як художній напрям: Роздуми про новий тип світосприйняття. *Українська мова та література*. 2021. Випуски 7-8. С. 56–68. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/> (дата звернення: 25.02.2024).
11. Розвиваємо резильєнтність: особистісний ресурс учасників освітнього процесу в умовах війни. URL: https://youtu.be/EPre-XE_jLo (дата звернення: 25.02.2024).
12. Світові підсумки 2023 року. Сергій Дацюк на Ukrlife с Людмилою Немирею (30 грудня 2023 року). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=SjzWCfprwRg> (дата звернення: 25.02.2024).
13. Цюман Т., Нагула О., Адамська З. Психологічні умови резильєнтності педагога в умовах воєнного стану. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць*. № 38 (2). 2022. С. 83–89. DOI: 10.28925/2311–2409.2022.38
14. Чернишова С. О. Домінанти метамодернізму: критична реценсія. *Сучасні літературознавчі студії. Від пост- до метамодернізму:*

зміна культурної парадигми сучасності. К. КНЛУ. 2023. С. 85–90.
DOI: 10.32589/2411-3883.20.2023.293576

15. Abramson S. Metamodernism: The Basics. Huffpost viewed 12 Dec 2014. URL: https://www.huffpost.com/entry/metamodernism-thebasics_b_5973184 (дата звернення: 25.02.2024).

16. Böhme G. Atmosphäre als Grundbegriff einer neuen Ästhetik. Atmosphäre: Essays zur neuen Ästhetik. Suhrkamp Verlag. 2013.

17. Helmreich S. An anthropologist underwater: Immersive soundscapes, submarine cyborgs, and transductive ethnography. *American ethnologist*. 2007. Vol. 34. №. 4. P. 621–641.12, 629

18. Terner L. Metamodernist Manifesto. 2011. URL: <http://www.metamodernism.org/> (дата звернення: 25.02.2024).

19. Vermeulen T., Akker R. van den. Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. Vol. 2. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3402/jac.v2i0.5677> (дата звернення: 25.02.2024).

20. What is Metamodernism with Daniel Görtz. *Parallax Lecture 004. Parallax, a European online media platform*. 2020. URL: <https://parallax-media.eu/lectures/danielgoertz> (дата звернення: 25.02.2024).

21. Yousef T. Modernism, Postmodernism, and Metamodernism: A Critique. *International Journal of Language and Literature*. June 2017. Vol. 5. № 1. DOI: 10.15640/ijll.v5n1a5.

22. Zavarzadeh Mas'ud. The Apocalyptic Fact and the Eclipse of Fiction in Recent American Prose Narratives. *Journal of American Studies*. 9. 1975. Pp. 69-83. DOI:10.1017/S002187580001015X.

23. <http://whatismetamodern.com/> (дата звернення: 25.02.2024).

Information about the authors:

Matsevko-Bekerska Lidiia Vasylivna,

Doctor of Sciences (Dr. Hab.), Professor,
Head of the Department of World Literature
Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine

Kokhan Roksoliana Andriivna,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign
Languages for Sciences,
Associate Professor at the Department of Intercultural
Communication and Translation
Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine